14. 1. 2010

ID: 59788

Závaznost rozsudku pro další orgány

Nevázanost soudu předchozím pravomocným soudním rozhodnutím ve smyslu § 159a odst. 4 o. s. ř., nemůže být základem pro postup zcela ignorující skutkové a právní závěry z předchozího soudního řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 1045/2009, ze dne 14.10.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců: a) G. G. P., a b) C. S. C., oba zastoupeni advokátem, proti žalované ČR – Ú. pro z. s. ve v. m., za účasti MUDr. PaedDr. Z. M., a J. Š., jako vedlejších účastníků na straně žalobců, obou zastoupených advokátem, o 625.495,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 16 C 457/2005, o dovolání žalobců proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. 10. 2008, č. j. 64 Co 263/2008-137, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 10. 2008, č. j. 64 Co 263/2008-137, se zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Odvolací soud dovoláním napadeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně, jímž tento soud uložil žalované povinnost zaplatit žalobcům v záhlaví specifikovanou částku společně s příslušenstvím, tak, že žalobu zamítl a dále rozhodl o náhradě nákladů řízení. Stalo se tak poté, co odvolací soud předchozí rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobci (původně Z. M. a J. Š.) se domáhali na žalované zaplacení shora uvedené částky s tvrzením, že dne 10. 7. 2003 uzavřeli s žalovanou kupní smlouvu o převodu jedné ideální poloviny domu č. p. 306 na pozemku parc. č. 382 v k. ú. T. a jedné ideální poloviny tohoto pozemku (dále jen „předmětné nemovitosti“), za tyto nemovitosti zaplatili žalované kupní cenu ve výši 625.495,- Kč a poté, kdy dědicové původní vlastnice I. P. začali zpochybňovat vlastnické právo jejich nástupce, usoudili, že žalovaná nebyla oprávněná nemovitosti prodat, neboť nebyla jejich vlastnicí. V důsledku toho považovali žalobci kupní smlouvu za neplatnou a požadovali vrácení kupní ceny jako plnění z neplatného právního úkonu.

Odvolací soud k odvolání žalované uvedl, že vzhledem k tvrzení žalobců (viz výše) bylo zásadní předběžnou otázkou, zda žalovaná byla v době uzavření kupní smlouvy vlastnicí předmětných nemovitostí. Z výsledků řízení před soudem prvního stupně přitom nepochybně vyplývá, že I. P. (která emigrovala do USA v roce 1939) byla spoluvlastnicí předmětných nemovitostí spolu s JUDr. E. Š. a že ideální polovina těchto nemovitostí původně patřící JUDr. Š. byla v roce 1991 vydána Okresním bytovým podnikem T. dědici JUDr. Š. (V. Š.), a to na základě zákona č. 403/1990 Sb. Pokud jde o zbývající polovinu nemovitostí, restituční nárok uplatněn nebyl a vlastnické právo žalované bylo v katastru nemovitostí zapsáno na základě přípisu Majetkového úřadu v P. ze dne 4. 9. 1995 a oznámení Okresního úřadu v T. ze dne 18. 4. 2001. Smlouvou ze dne 10. 7. 2003 žalovaná prodala tuto polovinu nemovitostí původním žalobcům, tedy Z. M.a J. Š., kteří ji pak prodali P. M.

Z provedeného dokazování vyplývá, že vlastnické právo původní spoluvlastnice předmětných nemovitostí sice v době zavedení národní správy v roce 1957 nebylo zpochybňováno, nicméně nelze pominout okolnost, že důvodem zmíněného opatření byl nezájem jejich vlastníků se o tyto nemovitosti jakkoliv starat, a také nelze pustit ze zřetele jednání I. P. spočívající v podání žádosti o

finanční náhradu za majetek zanechaný na území tehdejšího Československa. Tím dala I. P. najevo, že nadále nehodlá svá vlastnická práva k tomuto majetku vykonávat, čemuž odpovídá i následný nezájem jejich nástupců o případné projednání dědictví po jejím úmrtí v roce 1978. Skutečnost, že za sporné nemovitosti obdržela I. P. finanční náhradu, je zřejmá z přípisu Majetkového úřadu v P. ze dne 4. 9. 1995 adresovaného Okresnímu úřadu v T., přičemž žalovaná (stát) předmětné nemovitosti prostřednictvím různých subjektů dlouhodobě spravovala a chovala se jako jejich vlastnice, aniž převzetí vlastnictví v evidenci nemovitostí či v katastru nemovitostí před rokem 2001 deklarovala. Z uvedených zjištění je třeba učinit závěr, že žalovaná převzala tyto nemovitosti bez právního důvodu a že tyto zůstaly v její držbě i poté, kdy pominuly důvody pro jejich národní správu. Za tohoto stavu ani nelze vycházet z rozsudku Okresního soudu v Táboře ze dne 13. 12. 2005, č. j. 4 C 109/2005-43, jímž byli žalobci určeni za vlastníky předmětných nemovitostí a který byl vydán v řízení, jehož účastníkem žalovaná nebyla, takže v tomto řízení soudy mohou posoudit otázku vlastnictví i jinak. Tvrzením vlastnického práva, jež vyžaduje záznam v katastru nemovitostí, na základě skutečností, k nimž došlo hluboko v minulosti, totiž požadavek o jeho určení postrádá předpoklad úspěšnosti žaloby spočívající v naléhavém zájmu na požadovaném určení, přičemž je zřejmé, že se zřetelem ke shora uvedeným zjištěním měl požadavek žalobců o určení jejich vlastnického práva ke sporným nemovitostem aspekty restitučního nároku a ve vztahu k němu bylo užití obecných předpisů vyloučeno.

V době uzavření kupní smlouvy ze dne 10. 7. 2003 byla žalovaná vlastnicí předmětných nemovitostí, a nelze proto dovodit neplatnost této smlouvy. Předchůdcům žalobců, kteří kupní cenu žalované zaplatili podle platných ujednání, tak nevznikl nárok na její vrácení z titulu bezdůvodného obohacení žalované a ani nynější žalobci, na něž byla tvrzená pohledávka postoupena, nemohou být v tomto sporu úspěšní.

Proti tomuto rozsudku podali žalobci dovolání, jehož přípustnost dovozují z § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), a jeho důvodnost spatřují v nesprávném právním posouzení věci, v zatížení řízení procesními vadami a konečně i v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu vychází ze skutkových zjištění, jež nemají v podstatné části oporu v provedeném dokazování.

Z hlediska vad řízení vyčítají dovolatelé odvolacímu soudu především jeho „extenzivní jednání při řešení předběžné otázky o určení vlastnického práva.“ Jeho rozhodnutí též pokládají za překvapivé, neboť ignoroval svoji poučovací povinnost, a za nepřezkoumatelné. V předchozím řízení navíc odvolací soud nerespektoval znění § 219a odst. 2 o. s. ř., neboť přestože účastníci řízení žádné nové důkazy nenavrhli, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolacímu soudu taktéž vytýkají, že nevzal v potaz znění § 159a odst. 4 o. s. ř.; i když rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 13. 12. 2005, č. j. 4 C 109/2005-43, není pro žalovanou závazný, měl soud v dané věci závěr v citovaném rozhodnutí dovozený respektovat a přiměřené k němu přihlížet. Opak je porušením principů právní jistoty a legitimního očekávání. Pokud pak žalovaná namítá, že šlo pouze o smír schválený soudem, nemůže to na celé věci nic změnit, neboť soud nikdy nemůže schválit smír, pokud by byl v rozporu se zákonem.

Z hlediska skutkových zjištění je v dovolání namítáno především, že v řízení bylo zcela jasně prokázáno a mezi stranami o tom poté již nebylo sporu, že I. P. odškodněna za předmětné nemovitosti nebyla. Přesto odvolací soud dospěl ke zcela opačnému závěru. Dovolatelé taktéž zpochybňují dokazování ohledně vydržení nemovitostí žalovanou.

Ve vztahu k právnímu posouzení věci dovolatelé zejména namítají, že v daném případě nejde a nikdy nešlo o věc restituční, nýbrž o určení, zda jeden nabývací titul obstojí vedle druhého. V době plynutí restitučních lhůt byla I. P. v katastru nemovitostí zapsána jako vlastník, a to až do roku 2001. Ve světle tohoto argumentu se jeví nelogickým především závěr odvolacího soudu o tom, že ani určovací žalobou by se žalobci nedomohli svého vlastnického práva, neboť by jim chyběl naléhavý právní

zájem. Dovolatelé brojí i proti argumentaci uplatněné žalovanou až za odvolacího řízení, že I. P. předmětné nemovitosti opustila. Žádný úkon I. P., jakož i jakákoliv nečinnost nenaplňuje zákonný výklad vzdání se vlastnického práva ve smyslu § 132 odst. 2 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku. Žalovaná taktéž nenabídla žádná tvrzení a důkazy o tom, že by vlastnické právo k předmětným nemovitostem vydržela, když jakousi zmínku o „neodmítání vydržení a priori“ učinila až v průběhu prvního odvolacího řízení, tudíž se jednalo o novou skutečnost.

Z těchto důvodů dovolatelé navrhli, aby Nejvyšší soud zrušil dovoláním napadené rozhodnutí a věc vrátil soudu odvolacímu k dalšímu řízení.

Jak zjistil Nejvyšší soud jakožto soud dovolací (§ 10a o. s. ř.), dovolání bylo podáno řádně a včas, osobami k tomu oprávněnými, řádně zastoupenými podle § 241a odst. 1 o. s. ř. Lze se proto zabývat jeho přípustností.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

V daném případě je dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., neboť směřuje proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé.

Je-li dovolání shledáno přípustným, zabývá se Nejvyšší soud z úřední povinnosti nejprve tím, zda řízení není postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

Ve vztahu k dovolateli tvrzeným vadám řízení Nejvyšší soud nejprve uvádí, že nepokládá za důvodné námitky dovolatelů zpochybňující postup odvolacího soudu při předchozím zrušení rozsudku soudu prvního stupně podle § 219a odst. 2 o. s. ř. Odvolací soud z hlediska svého právního názoru totiž pokládal za pro rozhodnutí ve věci podstatné jiné účastníky tvrzené skutečnosti než soud prvního stupně, a z téhož důvodu považoval za nezbytné provedení i jiných účastníky navržených důkazů tak, aby byl úplně zjištěn skutkový stav věci. Dovolací soud se navíc domnívá, že i kdyby zmíněný postup byl z procesního hlediska závadný, nebylo by možno tomuto pochybení připsat byť i jen potencionálně negativní dopad na konečné rozhodnutí ve věci.

Odvolací soud též nepochybil, jestliže se v rámci posouzení předběžné otázky zabýval tím, zda žalované v době uzavření kupní smlouvy svědčilo vlastnické právo k předmětným nemovitostem. Žalobní požadavek je v souzeném sporu založen totiž na tom, že žalovaná se na úkor žalobců (resp. na úkor jejich právních předchůdců) měla bezdůvodně obohatit proto, že na ně za úplatu převedla vlastnické právo k jedné ideální polovině předmětných nemovitostí, aniž sama byla nositelkou takového práva, a na dotčenou smlouvu je tak nutno pohlížet jako na neplatný právní úkon.

Aby bylo možné z právního hlediska posoudit důvodnost uplatněného nároku žalobců, musí si soud v rámci právního posouzení klást nejprve otázku, zda převodce vlastnického práva (žalovaná) byl či nebyl vlastníkem předmětných nemovitostí. Jestliže přitom byla otázka vlastnického práva k předmětným nemovitostem řešena v jiném soudním řízení, je soud vázán pravomocným rozhodnutím v tomto řízení vydaným ve smyslu § 159 odst. 4 o. s. ř. jen potud, „pokud posuzuje (jako předběžnou otázku) mezi účastníky, popřípadě osobami, na něž byla zákonem závaznost rozhodnutí soudu rozšířena, právní vztahy, které byly pravomocně vyřešeny rozhodnutím soudu. Ten, kdo nebyl účastníkem řízení (a není jeho právním nástupcem) a ani podle zákona vůči němu není pravomocné rozhodnutí soudu závazné, může uplatňovat svá práva bez zřetele k tomu, jak o nich bylo pravomocně rozhodnuto v jiném řízení, a ani soud, správní úřad nebo jiný \"orgán\" při posuzování jeho věci nemohou vůči němu vycházet ze závěru, že o nich bylo v jiném řízení pravomocně

rozhodnuto“ (viz odvolacím soudem citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1724/2003, publikovaný v Soudní judikatuře pod číslem SJ 168/2003, číslo sešitu 10, veřejnosti též dostupný na internetových stránkách Nejvyššího soudu, www.nsoud.cz).

To ovšem neznamená, že soud může závěry dovozené v předchozím pravomocně skončeném soudním řízení zcela pominout. Nevázanost soudu předchozím pravomocným soudním rozhodnutím ve smyslu § 159a odst. 4 o. s. ř. tak, jak byla charakterizována ve výše citovaném rozsudku Nejvyššího soudu, nemůže být základem pro postup zcela ignorující skutkové a právní závěry z předchozího soudního řízení. Soud se musí vypořádat se zásadními skutkovými zjištěními a právními závěry, v jejichž hodnocení se od dříve vydaného pravomocného soudního rozhodnutí hodlá odchýlit. Nejvyšší soud se v tomto ohledu zcela ztotožňuje se závěry dovozenými v nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 8. 2004, sp. zn. I. ÚS 647/02, publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 120, svazku č. 34, str. 245, veřejnosti dostupném též na internetových stránkách Ústavního soudu, http://nalus.usoud.cz. Opačná interpretace citovaného ustanovení by mohla vést k potlačení principu právní jistoty a s tím svázanému principu legitimního očekávání účastníků řízení, v konečném důsledku pak k nenaplnění zásad spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

Nejvyšší soud navíc pokládá za přiléhavý argument dovolatelů, že odůvodnění rozsudku odvolacího soudu je poněkud nepřehledné a nekoherentní (slovy dovolání „nepřezkoumatelné“). Odvolací soud se totiž nejprve zabýval tím, zda ze strany bývalé spoluvlastnice dotčených nemovitostí I. P. došlo k projevu vůle směřující ke vzdání se (spolu)vlastnického práva k předmětným nemovitostem, aby nakonec uzavřel, že stát převzal předmětné nemovitosti bez právního důvodu, a že právní nástupci I. P. se tak měli vydání těchto nemovitostí domáhat cestou restituční žaloby. Nejvyšší soud přitom neshledává spojitost mezi závěrem o vzdání se vlastnického práva a závěrem o převzetí nemovitosti státem bez právního důvodu. Zpravidla docházelo spíše k tomu, že stát převzal nemovitosti bez právního důvodu, aniž původní vlastníci učinili jakýkoliv projev vůle směřující ke vzdání se vlastnického práva. Závěr o vzdání se vlastnického práva by naopak mohl vést k závěru, že stát nabyl vlastnické právo k předmětným nemovitostem v souladu s právem, a tedy nikoliv bez právního důvodu. V tomto ohledu se tedy rozhodnutí odvolacího soudu jeví nelogickým.

Pokud ovšem odvolací soud v odůvodnění napadeného rozsudku naznačuje, že stát nabyl vlastnické právo k předmětným nemovitostem vydržením, je třeba odvolacímu soudu vytknout, že dostatečně účastníky nepoučil o tom, že mají v potřebném rozsahu doplnit rozhodné skutečnosti ve smyslu § 118a odst. 2 o. s. ř. V odůvodnění napadeného rozsudku nejsou ani vymezeny všechny zákonné předpoklady vydržení vlastnického práva k předmětným nemovitostem, přičemž je nutné zopakovat, že následný závěr o bezdůvodném nabytí vlastnického práva státem není ani se závěrem o vydržení vlastnického práva týmž subjektem zcela souladný.

Nadto Nejvyšší soud neshledává v rámci námitek dovolatelů za podložený skutkový závěr odvolacího soudu o tom, že původní spoluvlastnice předmětných nemovitostí I. P. za tyto nemovitosti obdržela finanční náhradu. Odvolací soud vyšel z obsahu přípisu Majetkového úřadu v P. ze dne 4. 9. 1995 adresovaného Okresnímu úřadu v T. V tomto přípise je však pouze konstatováno, že „níže uvedený tuzemský majetek devizového cizozemce I. P. je vypořádán Dohodou uzavřenou mezi vládami ČSSR a USA v roce 1982, a to ke dni účinnosti dohody 2. 2. 1982“. V uvedeném přípisu není ani zmínka o tom, že by I. P. za předmětné nemovitosti obdržela jakoukoliv finanční náhradu. Naopak, v rozhodnutí Komise Spojených států pro vyřizování zahraničních nároků ze dne 3. 5. 1961 je ve vztahu k předmětným nemovitostem (domu v T.) zcela jasně deklarováno, že „nebyl předložen žádný důkaz toho, že by tento dům byl vládou Československa odebrán; naopak, důkazy přeložené Komisi dokazují, že vláda Československa tento dům neznárodnila ani jej jinak nezabavila a že v roce 1953 se zástupce žalobkyně v Československu pokoušel pro tento dům získat kupce. Vzhledem ke shora uvedenému nárok za tento dům musí být a je tímto zamítnut („…the claim for this house must be and it is hereby denied.“). Tuto skutečnost ostatně sám odvolací soud po doplnění dokazování

konstatoval. Opak nevyplývá ani z důkazu provedeného dopisem J. C. P. adresovaného výše uvedené Komisi ze dne 8. 10. 1962, jak jej provedl odvolací soud.

Je třeba dále zdůraznit, že Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 14. 8. 2001, sp. zn. II. ÚS 265/99 (publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 29, svazku č. 23, str. 357, veřejnosti dostupném též na internetových stránkách Ústavního soudu, http://nalus.usoud.cz), dovodil, že Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Spojených států amerických ze dne 29. 1. 1982 o vypořádání určitých otevřených majetkových nároků a finančních otázek „nemohla být titulem pro přechod vlastnictví na stát“. I z tohoto pohledu je pak přípis Majetkového úřadu v P. ze dne 4. 9. 1995 pro současný spor zcela irelevantní.

Z výše uvedených důvodů Nejvyšší soud nepovažuje napadené rozhodnutí za vycházející ze skutkových zjištění dostatečně podložených (podle obsahu spisu) v provedeném dokazování. Výše citované důkazní prostředky nepokládá Nejvyšší soud za dostatečné pro učinění závěru, že původní spoluvlastnice předmětných nemovitostí I. P. se svého spoluvlastnického práva vzdala, a již vůbec z nich není možné dovodit, že za případné zestátnění jí bylo poskytnuto finanční odškodnění. I kdyby však tyto skutkové závěry byly dostatečně podloženy v provedeném dokazování, nevidí v nich Nejvyšší soud podstatný základ pro právní závěr, že předmětné nemovitosti převzal stát bez právního důvodu.

Za těchto okolností postupoval dovolací soud podle § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. a rozhodnutí odvolacího soudu zrušil. Ve smyslu § 243b odst. 3, věty první, o. s. ř. pak dovolací soud vrátil věc soudu odvolacímu k dalšímu řízení. V něm se bude odvolací soud podrobněji zabývat zejména tím, zda a za jakých podmínek došlo k nabytí vlastnického práva státem, přičemž přihlédne i k závěrům dovozeným v předchozím soudním řízení vedeném u Okresního soudu v Táboře pod sp. zn. 4 C 109/2005. Za tímto účelem poučí účastníky řízení, aby tvrdili pro rozhodnutí věci potřebné skutečnosti a aby k nim navrhli příslušné důkazy.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Zastavení exekuce
- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody
- Katastr nemovitostí
- Insolvence a SJM
- Vedlejší účastník